

Rapport
av projektet om islamofobi
**”Möten med människor med muslimsk bakgrund inom vård
och omsorg”**

Mehek Muftee

Byrån mot diskriminering i Norrköping

2009

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	4
2. SYFTE MED PROJEKTET	4
3. INITIERINGSFASEN	4
3.1 UTARBETANDE AV PROJEKTET	4
3.2 KONTAKT MED KOMMUN	5
3.3 KONTAKT MED ÄLDREOMSORG OCH VÅRDCENTRALER	5
3.3.1 ÄLDREOMSORGSGRUPPEN BILDAS	5
3.3.2 VÅRDCENTRALSGRUPPEN BILDAS	5
3.4 UTBILDNINGEN	6
3.5 PLANERING AV SEMINARIEDAG ”ISLAM OCH MÅNGFALDENS MÖTEN”	6
3.6 MARKNADSFÖRING AV ”ISLAM OCH MÅNGFALDENS MÖTEN”	7
4. GENOMFÖRANDEFASEN	7
4.1 UTBILDNING FÖR ÄLDREOMSORGEN	7
4.2 UTBILDNING FÖR VÅRDCENTRALERNA	7
4.3 SEMINARIEDAGEN ”ISLAM OCH MÅNGFALDENS MÖTEN”	8
5. UTVÄRDERING	9
5.1 UTVÄRDERING FÖR UTBILDNINGARNA	9
5.2 UTVÄRDERING FÖR SEMINARIEDAG	9
6. KONKLUSIONER	10
6.1 VAD GICK BRA	10
6.1.1 UTBILDNINGARNA	10
6.1.2 SEMINARIEDAGEN	11
6.2 LÄRDOMAR	11
6.2.1 UTBILDNINGARNA	11
6.2.2 SEMINARIEDAGEN	11
6.3 AVSLUTANDE REFLEKTION	12
7. BILAGOR	13
BILAGA 1 - PRESENTATION AV PROJEKTET FÖR ARBETSGIVARE INOM	14
ÄLDREOMSORG OCH PÅ VÅRDCENTRALER	14
OM BYRÅN MOT DISKRIMINERING	14

<u>BILAGA 2 - UPPLÄGGET/SCHEMA FÖR UTBILDNINGARNA</u>	16
UTBILDNINGSDAG 1	16
<u>BILAGA 3 - PROJEKTBEKRIVNING FÖR FÖRELÄSARNA PÅ</u>	18
<u>SEMINARIEDAGEN</u>	18
OM BYRÅN MOT DISKRIMINERING	18
<u>BILAGA 5 - UTVÄRDERINGSBLANKETTEN FÖR UTBILDNINGARNA</u>	20
<u>UTVÄRDERING</u>	20
<u>BILAGA 6 - UTVÄRDERING FÖR SEMINARIEDAGEN "ISLAM OCH</u>	
<u>MÅNGFALDENS MÖTEN"</u>	22

1. Inledning

I Norrköpings kommun har närmare 34 % av befolkningen en annan etnicitet än svensk.¹ Många av dessa kommer från muslimska länder. Möten med vården, både primärvården och äldreomsorgen, (speciellt inom vissa bostadsområden med hög andel personer med utländsk bakgrund, såsom Hageby, Norrköping och Ryd, Linköping) sker ofta, vilket gör att frågor kring bemötande, mångfald och fördomar blir aktuella och behöver belysas.

I SOU 2006:78 *Hälsa, vård och strukturell diskriminering*, presenteras empiriska studier som bl.a. visar på att utlandsfödda i högre utsträckning upplever diskriminering i kontakten med vård än vad inrikes födda gör. Folkhälsoinstitutets hälsoenkät från samma år visar samma resultat. Flera personer med utländsk härkomst upplever sig vara missnöjda med det bemötande, samt den information som de får av vårdpersonalen. Samtidigt finns det på vissa arbetsplatser även problem i interaktionen mellan personer som har en etnisk svensk bakgrund och personer med muslimsk bakgrund.² Med detta som bakgrund beslutade Byrån mot diskriminering att under våren 2009 genomföra ett utbildningsprojekt riktat mot just primärvården samt äldreomsorgen i Östergötland.

2. Syfte med projektet

Syftet med utbildningsprojektet har varit att utforma och genomföra en fortbildning riktad till personal som arbetar på äldreboende, inom hemtjänst samt på vårdcentraler. Vi ville belysa frågor såsom möten med människor med muslimsk bakgrund, islamofobi, fördomar, kulturkrockar och mångfald inom vård och äldreomsorg. Målet med projektet har varit att öka kompetensen och förståelsen för olikheter hos personal inom vården så att de på ett bättre sätt ska kunna bemöta människor, både anställda och patienter/brukare med annan kulturell och religiös bakgrund än den etnisk svenska/kristna, i sitt dagliga arbete. Målet har även varit att genom att bidra med kunskap kunna verka för en inkluderande arbetsplats med ökad mångfald. Fortbildningen var tänkt att fungera som ett tillfälle där personal ifrån olika vårdcentraler, äldreboenden och hemtjänster skulle få möjlighet att diskutera, reflektera och dela erfarenheter med övriga i gruppen, samt få möjlighet att ta del av föreläsningar inom området.

3. Initieringsfasen

3.1 Utarbetande av projektet

Arbetet med projektet sattes igång i slutet av januari. I samråd med övriga kollegor på Byrån mot diskriminering utvecklades projektidéerna. Tanken var att två eller tre utbildningsgrupper bestående av anställda på vårdcentraler och äldreomsorgen skulle genomgå en fortbildning där viktiga tankar och aspekter kring islam, bemötande, fördomar, islamofobi inom vård och omsorg skulle beröras. Utbildningarna skulle pågå under två halvdagar dvs. totalt åtta timmar. Varje grupp var tänkt att bestå av 10 till 12 personer. Detta sågs som en lagom storlek på gruppen för att kunna få igång diskussioner och samtal under utbildningen.

---

¹ Enligt SCB har i Norrköping 19,4 % utländsk bakgrund, 14,4 % utrikes födda (31/12 2008). Siffrorna för Linköping är något lägre; 15,4 % har utländsk bakgrund, medan 12,1 % är utrikes födda.

² Detta har bl.a. framkommit vid samtal som Byrån mot diskriminering har haft med personer som arbetar/praktiserar inom äldreomsorgen.

Den initierande fasen handlade om att försöka få kontakt med kommuner som var intresserade av att vilja delta i utbildningsprojektet. Arbetet med att inhämta kunskaper inom detta område för fortbildningen sattes också igång. Det senare gjordes genom litteraturläsning, och genom att ta del av forskning och artiklar som tar upp frågor kring mångkultur inom vården.

3.2 Kontakt med kommun

Kontakt med Norrköping kommun och Finspång kommun togs där utbildningsprojektet presenterades (se bilaga 1), men båda kommunerna tackade nej till erbjudandet med motiveringar såsom att man inte hade resurser att skicka personal eller att man hade andra projekt som sedan tidigare var inbokade. Efter detta togs kontakt med privata aktörer inom äldreomsorg som även de tackade nej till erbjudandet.

3.3 Kontakt med äldreomsorg och vårdcentraler

Eftersom ansvariga inom kommunerna valde att inte delta i projektet, skiftades fokus till att istället ta kontakt med enskilda enhetschefer och områdeschefer på vårdcentraler och inom äldreomsorgen i Norrköping och Linköping. Ett flertal chefer ringdes upp och utbildningsprojektet presenterades (se bilaga 1). De fick en förfrågan om de skulle vara intresserade av att skicka personal till en fortbildning. De flesta äldreboenden och vårdcentraler som kontaktades tackade nej till erbjudandet. Många ansåg att de inte hade möjlighet till att finansiera vikarier, medan andra ansåg att detta ämne inte var speciellt relevant för deras verksamhet.

3.3.1 Äldreomsorgsgruppen bildas

När Ringdansens äldreboende i Norrköping kontaktades tackade enhetschefen ja till erbjudandet. Detta äldreboende ligger i södra delen av Norrköping och ingår i område nummer två. I detta område bor även flera människor med utländsk bakgrund. Ringdansens enhetschef valde att sätta samman en grupp på ca 12 personer från olika hemtjänster och äldreboenden inom södra Norrköping, vilket gjorde att fler boenden och hemtjänster än Ringdansen blev representerade på utbildningen.

3.3.2 Vårdcentralgruppen bildas

Av de vårdcentraler som blev kontaktades var det sex stycken som från början visade intresse för att delta i fortbildningen, och samtliga av dessa meddelade att de kunde skicka mellan en till tre personer från sina vårdcentraler. Verksamhetschefen på en vårdcentral i Linköping uttryckte en önskan om att en föreläsning om islam och bemötande skulle hållas innan utbildningen på ett personalmöte, så att frågor kring detta område kunde tas upp i hela arbetsgruppen. Sedermera hölls en föreläsning; ”Möten med muslimer inom vården” på ett personalmöte vid denna vårdcentral. Denna föreläsning var sedan även en del utav själva fortbildningen.

Följande vårdcentraler tackade från början ja till att delta med personal till utbildningen: Skäggetorp, Ryd, Hageby, Sandbyhov, Tannefors och Motala. Det bildades därmed en ”vårdcentralgrupp” där anställda från dessa vårdcentraler skulle ingå.

Två utbildningsgrupper bildades därmed, en ”vårdcentralgrupp” med personal från vårdcentraler, och en ”äldreomsorgsgrupp” med personal från äldreboenden och hemtjänst. Datum för utbildningarna fastställdes och vi valde att hålla utbildningstillfällena med en veckas

mellanrum. Samtliga enhetschefer fick kontinuerlig information om utbildningen, samt schema för utbildningsdagarna (se bilaga 2).

3.4 Utbildningen

Inför utbildningen kontaktades Chato Rasool, en forskare från Linköpings universitet, som forskar inom psykologi med fokus på frågor kring vård, bemötande och mångkultur. Han tackade ja till att hålla en föreläsning för respektive grupp under utbildningen. Kontakt togs även med en teatergrupp, Alter Ego. Förslag på forumteater som en form av övning kom upp och det bestämdes därmed att ha med forumteater som ett moment i utbildningen. Ytterligare en föreläsning utvecklades av projektledaren Mehek Muftee, samt värderingsövningar som skulle hållas på fortbildningen. Två värderingsövningar arbetades fram. Följande moment ingick till slut i utbildningen:

- Föreläsning av Mehek Muftee
- Föreläsning av Chato Rasool
- Värderingsövningar
- Forumspel

3.5 Planering av seminariedag ”Islam och mångfaldens möten”

Inför projektet fanns det även tankar på att genomföra en seminariedag eller ”kick-off” på temat islamofobi. Planering inför detta sattes igång parallellt med arbetet med fortbildningen. En lista på tänkbara föreläsare sammanställdes, varpå tre föreläsare kontaktades och blev tillfrågade om de ville föreläsa på seminariedagen. Information skickades även till dem angående projektet (se bilaga 3). Mohammed Fazlhashemi, Meisoun Saleh och Shokri Mensi tackade ja till erbjudandet om att delta på seminariedagen. Tanken var att följande ämnesområden skulle tas upp under dagen: ”Kvinnan i islam”, ”Vården och islam” samt ”Mångfalden inom islam och islamofobi”.

Datomet för seminariedagen fastställdes slutligen till den 6 maj, vilket gjorde att seminariedagen blev till en avslutande del av projektet istället för en kick-off. Detta gav oss även möjlighet att få mer tid för att förbereda inför dagen. Ett möte hölls med Mårten Mellberg från Arbetets museum i Norrköping, där projektet och evenemanget presenterades. Därefter inleddes ett samarbete med Arbetets museum inför seminariedagen.

Teatergruppen Alter Ego kontaktades och fick förfrågan om de skulle vilja bidra med sketcher för seminariedagen, vilket de tackade ja till. Därefter vidtog även arbetet med att utveckla sketcher i samarbete med Byrån mot diskriminering.

Inför seminariedagen kontaktades även Sensus studieförbund och Ibn Rushd studieförbund. Båda studieförbunden uttryckte intresse för att samarbeta kring seminariedagen. Ett möte hölls med Ylva Barahimi Johansson från Sensus studieförbund i Linköping, där samarbetet mellan Byrån mot diskriminering och Sensus studieförbund inför seminariedagen diskuterades. Under mötet beslutades det att Sensus studieförbund skulle hålla en workshop som heter MOD, mångfald och dialog³, under seminariedagen. Denna workshop passade mycket bra till det övriga programmet och kunde tänkas utgöra ett komplement till föreläsningarna, varpå programmet för seminariedagen utökades med detta moment. Sensus tillfrågades även om att ha ett bokbord med

---

³ MOD är en kurs som genom olika värderingsövningar ger tillfälle för reflektion, och har som mål och syfte att motverka fördomar och diskriminering.

litteratur och material som är kopplat till temat, vilket de samtyckte till. Ibn Rushd studieförbund i Linköping fick möjlighet att under seminariedagen berätta om sin verksamhet och sitt arbete i Östergötland.

3.6 Marknadsföring av ”Islam och mångfaldens möten”

En e-mejl- och adresslista för samtliga vårdcentraler, äldreboenden, hemtjänster och sjukhus i Östergötland sammanställdes. Ca sex veckor innan seminariedagen e-mejlades det ut en första inbjudan (se bilaga 4). Ungefär två veckor senare skickades samma inbjudan med post. Inbjudan skickades även till samtliga medlemmar hos Byrån mot diskriminering, Linköping och Norrköpings kommun samt vårdutbildningar på universitetet och högskolor. Inför seminariedagen sattes även affischer upp runtom i Norrköping och Linköping på olika bibliotek och universitetet (se bilaga 4). Affisivering skedde ungefär fyra veckor innan seminariedagen. Dessutom annonserade samtliga samarbetspartners (Arbetets museum, Sensus, Ibn Rushd samt Folkuniversitetet) om seminariedagen till sina medlemmar via e-mejl, hemsidor och affischer. Två dagar innan evenemanget skickades det även ut ett pressmeddelande till de lokala medierna.

4. Genomförandefasen

4.1 Utbildning för äldreomsorgen

Utbildningen för äldreomsorgen ägde rum vid två tillfällen, 23 april samt 30 april. Följande äldreboenden och hemtjänster i Norrköping var representerade: Ringdansens hemtjänst, Ringdansens äldreboende, Timmermannen äldreboende, Timmermannen hemtjänst, Mariabacken äldreboende, Hageby hemtjänst, Tegelgården äldreboende och Vikbolandet hemtjänst. Utbildningen hölls i Byrån mot diskriminerings egna lokaler. Deltagarna utgjordes av undersköterskor anställda vid dessa hemtjänster och äldreboenden, samt en enhetschef.

Den 23 april påbörjades utbildningen med en föreläsning om islam och möten inom vården med människor med muslimsk bakgrund. Föreläsningen följdes av värderingsövningar där utrymme gavs för diskussion och reflektion.

Den andra utbildningsdagen genomfördes den 30 april där en föreläsning hölls utav Chato Rasoal från Linköpings universitet. Chato Rasoal talade mer ingående om bemötande av människor med annan etnisk bakgrund än svensk inom vården, vad som kan vara viktigt att tänka på, samt hur människor tenderar att fungera i möten. Denna föreläsning följdes av forumspel där teatergruppen Alter Ego framförde en del sketcher. Deltagarna fick vara med och diskutera, avbryta och ge sina synpunkter på scenernas innehåll. Scenerna tog upp en del scenarier som handlar om fördomar och islamofobi i arbetet inom vården. Detta gällde både mötet mellan brukare/patient - vårdpersonal, och vårdnadspersonal emellan där det finns kollegor med annan religiös/kulturell bakgrund. Avslutningsvis fick deltagarna möjlighet att utvärdera utbildningsdagarna. Resultatet av utvärderingarna presenteras under ”Utvärderingar”.

4.2 Utbildning för vårdcentralerna

Från början fanns det flera vårdcentraler som hade visat intresse för att delta och skicka personal till utbildningen. Information e-mejlades vid ett flertal tillfällen angående utbildningen, där bland annat namn och det exakta antalet deltagare från varje vårdcentral efterfrågades. Det var enbart en vårdcentral som besvarade e-mejlen. Hageby vårdcentral meddelade tidigt att de skulle skicka

ett antal personer. Resterande vårdcentraler som tidigare visat intresse och meddelat att de kunde skicka ett antal personer hörde av sig ett par dagar innan fortbildningen och gav olika anledningar för att de inte längre kunde delta. Detta gjorde att vårdcentralgruppen blev en mindre grupp än vad som var tänkt, och kom att bestå av personal från Hageby vårdcentral från Norrköping och Tannefors vårdcentral från Linköping. Bedömningen gjordes att utbildningen skulle genomföras med viss modifikation. Deltagarna inom vårdcentralgruppen utgjordes av anställda sjuksköterskor från vårdcentralerna samt en enhetschef.

Den 21 april påbörjades den första delen av utbildningen med en inledande föreläsning om islam och möten med muslimer inom vården. Sedan hölls värderingsövningar som gav tillfälle till diskussioner och reflektioner kring dessa frågor. På grund av gruppens storlek fanns det mycket tillfälle till samtal och till att utbyta erfarenheter i gruppen. Den andra utbildningsdagen hölls den 28 april och påbörjades med föreläsning av Chato Rasool. Forumspelet valdes att inte genomföras pga. gruppens storlek. Istället gavs det tillfälle för en diskussionsstund kring föreläsningen och möjlighet för att dela erfarenheter och tankar som deltagarna hade angående möten med andra kulturer/religioner inom sitt arbete.

4.3 Seminariedagen ”Islam och mångfaldens möten”

Som en avslutning på hela utbildningsprojektet som pågått under våren 2009 hölls seminariedagen ”Islam och mångfaldens möten” den 6 maj på Arbetets museum i Norrköping. Seminariedagen väckte stort intresse och ca 70 personer deltog. Deltagarna hade mycket varierande bakgrund, alltifrån sjuksköterskor, vårdbiträden, sjukgymnaster, psykologer, enhetschefer, till personer som arbetar med mångfalds- och integrationsfrågor, studenter, lärare och personer från kyrkoförsamlingar kom och tog del av föreläsningarna.

Dagen inleddes med en fikastund. Därefter hölls den första föreläsningen av Meisoun Saleh som studerar mänskliga rättigheter på Stockholms teologiska högskola. Hon presenterade sina erfarenheter och tankar kring att vara en muslimsk kvinna i Sverige. Hon gav sina synpunkter på vad hennes tro innebär för henne samt, hennes erfarenheter av att ha arbetat inom vården. Därefter hölls en föreläsning av Shokri Mensi, som arbetar som sjuksköterska inom psykiatrin. Mensi talade om islam och vården. Det gavs många tips om ritualer och förhållningssätt som kan finnas bland vissa muslimer, och som kan vara bra att känna till inom vården. Dagens sista föreläsning hölls av Mohammed Fazlhashemi, som är professor i idéhistoria vid Umeå universitet, och författare till boken *Vems islam?*. Hans föreläsning tog upp mångfalden bland muslimer samt den islamofobi och de fördomar vars existens många gånger baseras på brist på insikt i islams och muslimers mångfald. Efter varje föreläsning fanns det möjlighet för publiken att ställa frågor till föreläsarna.

Under dagen presenterade även teatergruppen Alter Ego sketcher som behandlade just ämnen såsom fördomar, islamofobi inom vård och äldreomsorg.

Byrån mot diskriminering samt Sensus studieförbund hade bokbord, där deltagarna bl.a. kunde ta del av litteratur, Koranen och en bönematta. Fika serverades även under eftermiddagen.

Dagen avslutades med workshopen MOD, mångfald och dialog, som hölls utav Ylva Barahimi Johansson från Sensus studieförbund. Denna workshop var ungefär två timmar lång, och innehöll många värderingsövningar. Workshopen hölls för ett mindre antal deltagare, som hade anmält sig separat för att delta i den. Värderingsövningarna var kopplade till dagens tema och deltagarna fick möjlighet till att fundera och reflektera kring fördomar, samt dagens föreläsningar.

5. Utvärdering

5.1 Utvärdering för utbildningarna

Deltagarna som tog del av utbildningen fick fylla i en utvärderingsblankett vid slutet av utbildningen (se bilaga 5). Där hade de möjlighet att uttrycka sina åsikter och erfarenheter av de olika moment som ingick i utbildningen.

Nedan redovisas resultatet av utvärderingen för utbildningen för vårdcentralgruppen samt äldreomsorgsgruppen. Totalt besvarade 17 personer utvärderingsblanketterna:

	dålig	Mindre bra	bra	Mycket bra	Ej svarat
Utbildningen som helhet			10	6	1
Första föreläsningen			6	9	2
Värderingsövningarna		1	6	8	2
Andra föreläsningen			6	10	1
Forumspelet			5	10	2
Utbildningens relevans för yrket			8	7	2

Samtliga deltagare inom båda utbildningsgrupper var nöjda med innehållet på utbildningarna. Många ansåg att denna utbildning har varit ett bra och behövligt initiativ där frågor kring mångfald inom vården, islamofobi, fördomar, olikheter kunde diskuteras, inte minst genom värderingsövningarna. Forumspelet var ett moment som uppskattades mycket av deltagarna. Föreläsningarna ansågs också vara givande och intressanta där deltagarna även fick möjlighet att ställa frågor till föreläsarna.

5.2 Utvärdering för seminariedag

I slutet på seminariedagen hade deltagarna möjlighet att delge sina synpunkter kring dagen och föreläsningarna som de tagit del av. Nedan redovisas resultaten för utvärderingarna för seminariedagen, totalt besvarades utvärderingsblanketten av 34 personer (se även bilaga 6).

	Dålig	Mindre bra	Bra	Mycket bra	Ej svarat
Hela seminariedagen		3	16	14	1
Första föreläsningen		5	15	13	1
Andra föreläsningen	1	3	21	8	1
Tredje föreläsningen		3	10	20	1

	Ja	Nej	Ej svarat
Önskar fler liknande arrangemang.	27		7
Var informationen tydlig inför dagen.	26		8

Utvärderingarna visar på att deltagarna överlag varit nöjda med seminariedagen. Många menade på att fler liknande arrangemang borde hållas. Samtliga föreläsningar var uppskattade av flertalet deltagare.

6. Konklusioner

Efter att ha genomfört ett utbildningsprojekt som syftar till att öka kunskap, ge verktyg och förbättra bemötandet av muslimer inom primärvården och äldreomsorgen finns många lärdomar att dra. Nedan presenteras Byrån mot diskriminerings egen utvärdering av projektet, vad som gått bra samt vilka lärdomar Byrån mot diskriminering tar med sig från projektet.

6.1 Vad gick bra

6.1.1 Utbildningarna

Utbildningen blev mycket uppskattad av deltagarna. Hela arbetet med att arbeta fram utbildningen har gått väldigt bra och smidigt. Äldreomsorgsgruppen har dessutom även bildat en mångfaldsgrupp där samtliga deltagare kommer att gå tillbaka till sina respektive arbetsplatser och redovisa innehållet i utbildningen. Gruppen kommer även efter utbildningen att ha möte där dessa frågor kommer att diskuteras vidare. Detta innebär att denna utbildning och dess innehåll sprids vidare till kollegor och på övriga arbetsplatser, vilket är en mycket positiv konsekvens av utbildningsprojektet. Även ett par enhetschefer deltog i utbildningen, vilken kan ses som positivt då man som chef kan nå ut och påverka i större utsträckning på sin arbetsplats.

Vårdcentralgruppen var enbart representerad av personal från två vårdcentraler, dock poängterades det att dessa inte hade haft någon liknande utbildning eller forum för att kunna diskutera och reflektera kring frågor om mångfald och fördomar. Utbildningen ansågs vara viktig och givande av deltagarna. Personal från den ena vårdcentralen hade dessutom önskemål om att få en föreläsning för hela personalgruppen på deras vårdcentral vid ett senare tillfälle.

Som tidigare nämnts hade även ytterligare en vårdcentral uttryckt intresse för att få en föreläsning för hela arbetsgruppen. Denna föreläsning hölls innan själva utbildningen sattes igång. På detta sätt fick ytterligare en vårdcentral ta del av utbildningsprojektet.

Under planeringen och arbetet av utbildningen hölls möten med inblandade parter, såsom Chato Rasool och Alter Ego, med jämna mellanrum där upplägg och innehåll diskuterades. Detta gjorde att samtliga delar i utbildningen blev ett bra komplement till varandra. Deltagarna fick kunskaper/information genom föreläsningarna, möjlighet till diskussion och reflektion genom värderingsövningarna, samt sätta sig in i olika scenarier genom forumspelen.

6.1.2 Seminariedagen

Seminariedagen blev en mycket lyckad avslutning på projektet. Ungefär 70 personer deltog under dagen som bjöd på tre föreläsningar, teater, bokbord samt workshop. Arrangemanget hölls utan några som helst tekniska eller organisatoriska problem. En mycket positiv del av seminariedagen var att deltagarna hade en mycket varierad bakgrund, vilket innebar att människor från en rad olika arbetsplatser tog del av seminariedagens innehåll. Genom seminariedagen kunde projektet dessutom nå ut till arbetsgivare och utbildare.

Workshopen MOD blev ett mycket bra komplement till föreläsningarna. Under denna workshop gavs det utrymme för att diskutera och reflektera kring frågor som tangerade dem som dagens tidigare programpunkter hade berört, såsom hur det kan vara att åldras i ett främmande land, att ha olika villkor i samhället mm.

6.2 Lärdomar

6.2.1 Utbildningarna

Vårdgruppen blev en mindre grupp än vad som var beräknat från början. Vi hade räknat med att sex vårdcentraler skulle skicka personal för fortbildning. Så blev inte fallet då ett flertal av dem tackade nej till att delta ett par dagar innan utbildningen. De sena beskeden gjorde att det även blev svårt att försöka få andra vårdcentraler att skicka personal. Något som skulle kunna göras annorlunda är att på ett tidigt stadium ha bindande anmälningar. De som anmäler, men inte dyker upp skulle isåfall debiteras en mindre summa. Genom detta skulle deltagande vårdcentraler känna sig mer bundna till att delta i fortbildningen. Detta är något som vi tar med oss till kommande arrangemang och projekt.

Det har överlag varit svårt att få folk att skicka sina anställda på utbildning. En del menade att de redan hade bokat in utbildningar inför våren. Frågan är om man kanske kunde ha påbörjat denna process tidigare med att kolla intresset för en fortbildning. Norrköping och Finspång kommun tackade tidigt nej till erbjudandet. Detta innebar att vi fick vända oss till enskilda enhetschefer eller områdeschefer för att kunna få deltagare till utbildningen. Ett förslag är att man tidigare skulle ha haft någon form av möte eller sammanträde där utbildningen presenterats redan under hösten. Genom detta skulle man kunna få kännedom om hur stort intresset var och vilka som hade möjlighet skicka personal till utbildningen. Att detta inte gjordes berodde på faktorer såsom att vi inte visst om vi skulle få medel tilldelade för att genomföra projektet. Att projektet tidsmässigt var inplanerat för att genomföras under april-maj gjorde även att tiden blev knapp och att en projektledare var tvungen att anställas direkt när medel till projektet hade beviljats. Själva tidpunkten för utbildningarnas genomförande var rätt inplanerat för att passa verksamheterna i övrigt. Ifall kommunerna skulle ha tackat ja till utbildningen skulle givetvis fler utbildningsgrupper ha bildats med flera deltagare. Men detta handlar givetvis även om intresse, prioriteringar och ekonomiska förutsättningar ifrån kommunernas sida.

6.2.2 Seminariedagen

Seminariedagen var i det stora hela en lyckad dag som drog till sig många deltagare. Eftersom workshopen var ett moment som tillkom på ett senare stadium i planeringen, då de tre föreläsningarna redan var bokade, blev dagen väldigt fullspäckad och lång. Programmet påbörjades kl. 10.00 och avslutades ungefär kl. 18.00 (se bilaga 4). Detta gjorde att flera personer som från början var anmälda för att delta på workshopen valde att lämna seminariedagen efter den tredje föreläsningen. En lösning till denna problematik skulle kunna vara man enbart haft två

föreläsningar istället för tre, och sedan avslutat dagen med en workshop. På så sätt skulle dagen kortas ned något, och fler skulle antagligen orka med även det avslutande momentet. Ett annat alternativ som man skulle kunna prova nästa gång är att ha flera korta föreläsningar och ett par workshops som hålls parallellt med varandra.

6.3 Avslutande reflektion

Byrån mot diskriminering tar med sig erfarenheterna från de lyckade delarna i både seminariedagen och utbildningarna, samt de lärdomar som vi fått inför framtida projektarbeten. Arbetet med utbildningsprojektet har varit mycket givande och intressant. Framförallt har utbildningarna bland deltagarna mottagits med stort intresse. Detta visar på att ämnet är aktuellt och att ett behov av att diskutera och skaffa kunskaper kring möten med andra kulturer och religioner inom vården finns. Frågor kring islamofobi, fördomar, kulturkrockar och mångfald inom vården är viktiga, och är något som man givetvis kontinuerligt måste arbeta med.

Vi anser att vi lyckades uppnå syftet samt våra mål med projektet genom att erbjuda utbildning för anställda både inom äldreomsorg samt vårdcentraler i både Norrköping och Linköpings kommun. Genom utbildningen kunde deltagarna få kunskap i frågor kring bemötande av människor med annan kulturell/religiös bakgrund inom vården och kollegor. Tankar kring normer, kultur, religion, möten och mångfald belystes, och som förhoppningsvis deltagarna har haft med sig tillbaka till sina arbetsplatser, inte minst genom den nya mångfaldsgruppen som bildats utav äldreomsorgsgruppen i Norrköping. Seminariedagen gav oss även möjlighet att nå ut till en mycket bredare publik och därmed flera arbetsplatser runtom i Östergötland.

Av utvärderingarna och samtal att döma har vi genom utbildningsprojektet lyckats öka medvetenheten kring de frågor som utbildningsprojektet har haft i fokus. Utbildningarna och seminariedagen har startat diskussioner som har tagits med tillbaka till arbetsplatsen, men även reflektioner hos de anställda och arbetsgivare inom både vård och äldreomsorg som förhoppningsvis på ett positivt sätt kommer att påverka deras bemötande i arbete och möten med människor med annan religiös och etnisk bakgrund.

Det är inte lätt att mäta resultatet av projektet, men sammantaget anser vi att vi har uppfyllt både syfte och nått de uppsatta mål som presenterades i början av rapporten. Utbildningar samt en seminariedag på temat islamofobi har genomförts. Utvärderingarna och samtal med deltagare visar på att vi genom utbildningsprojektet har ökat kompetensen och förståelsen för olikheter och islam, bland personal inom primärvården och äldreomsorgen i Östergötlands län. Vår förhoppning är att detta kommer att ge genomslag även ute i verksamheterna, med följden att fler patienter/brukare känner sig respekterade, och får sina behov tillgodosedda, samt att även personal med muslimsk bakgrund känner sig välkomna och inkluderade på arbetsplatsen.

7. Bilagor

Bilaga 1 - Presentation av projektet för arbetsgivare inom äldreomsorg och på vårdcentraler

Byrån mot diskriminering kommer under våren 2009 att genomföra ett utbildningsprojekt som handlar om hur man kan bemöta personer med muslimsk bakgrund i sitt arbete inom vård och äldreomsorg. Folkhälsoinstitutets hälsoenkät från 2006 om hälso- och sjukvården har visat på att personer som inte är födda i Sverige har lägre förtroende för den svenska sjukvården. Enligt rapporten är dessa personer dessutom mindre nöjda med informationen och bemötandet från personal än svenskfödda. Idag finns det dessutom en hel del klienter inom äldreomsorgen som är muslimer, denna grupp ses öka markant inom de närmaste åren.

Syftet med detta utbildningsprojekt är att öka medvetenheten och kunskapen kring den problematik och de svårigheter som kan uppstå till följd av bland annat skillnader i kultur och religion. En annan viktig del av syftet är att genom kunskap kring islam kunna förbättra möjligheterna till en inkluderande arbetsplats för personal som har muslimsk bakgrund inom vård och omsorg. Idag finns en hel del personer med muslimsk bakgrund som jobbar inom vården och äldreomsorgen. Möjligheterna till mångfald på arbetsplatsen ökar om man informerar om andra kulturer och religioner, och därmed finns det även en möjlighet att de fördomar som kan finnas bryts ner. För att god vård ska kunna ges och att personal ska kunna trivas är det viktigt att arbetsplatsen präglas av respekt, trygghet och goda relationer. Projektet är ämnat till att öka kunskap och medvetenheten bland personal i bemötande av personer med muslimsk bakgrund i sin yrkesutövning och på arbetsplatsen.

Vi är intresserade av att hålla denna utbildning för personal som jobbar inom äldreomsorg och på vårdcentraler. Utbildningen kommer att vara förlagd på två halvdagar den 21 och 28 april i Linköping. Det är tänkt att utbildningsdagarna kommer att äga rum med en veckas mellanrum mellan tillfällena. Detta för att man ska hinna fundera och diskutera dessa frågor bland sina kollegor på den egna arbetsplatsen. Vi kommer att ha föreläsningar, seminariediskussioner och övningar kring frågor såsom bemötande och hantering av olikheter, samt om religionen islam. Utbildningen kommer bland annat att ledas av Chato Rasoal, en forskare från Linköpings universitet som forskar kring frågor såsom bemötande av personer med annan kulturell bakgrund inom vården. Vi tror att denna utbildning kan leda till mer förståelse och trygghet hos personalen i sitt yrkesutövande och i arbetet med personer som har en muslimsk bakgrund. Utbildningen ska även leda till ökad medvetenhet och därmed även en god arbetsmiljö för alla.

Förutom utbildningen kommer även en seminariedag att genomföras där vi bjuder in ett antal föreläsare som behandlar ämnen kring islam, muslimer i Sverige, kvinnan inom islam, muslimer och den svenska sjukvården mm. Vi avser att bjuda in personal både arbetsgivare och arbetstagare inom vård och omsorg i Östergötland. Dagen kommer även att vara öppen för allmänheten. Seminariedagen kommer att genomföras onsdagen den 6 maj och en inbjudningen kommer att skickas till samtliga vårdcentraler och äldreboenden i Östergötland.

Om Byrån mot diskriminering

Byrån mot diskriminering är en antidiskrimineringsbyrå som varit verksam i Norrköping sedan 1999. Byrån mot diskriminering har som huvudsaklig uppgift att arbeta för de mänskliga rättigheterna och mot diskriminering. Vi verkar på olika sätt för integration samt

att skapa mötesplatser mellan människor av olika bakgrund för att på så vis kunna motverka främlingsfientlighet, diskriminering och rasism. Detta görs bland annat genom individärendehantering samt informations- och utbildningsinsatser av olika slag.

Bilaga 2 - Upplägget/schema för utbildningarna

Mötet med muslimer inom vård och omsorg

Att träffa eller bemöta?

Byrån mot diskriminering hälsar er välkomna till att delta i utbildningen "Mötet med muslimer inom vård och omsorg". Utbildningen kommer att bjuda på spännande föreläsningar, värderingsövningar, rollspel med möjlighet för diskussion, reflektion och utbyte av erfarenheter.

Utbildningsdag 1

23 april
13.00-17.00

13.00-13.30 Introduktion
13.30-14.30 Föreläsning med Mehek Muftee
14.30-15.00 Fikapaus
15.00-17.00 Värderingsövningar

Utbildningsdag 2

30 april
8.00-12.00

8.00-10:00 Föreläsning & diskussion med Chato Rasoal
10:00-10.30 Fikapaus
10.30-11.30 Värderingsövningar, forumspel
11. 30-12.00 Utvärdering och avslutning

Plats: Byrån mot diskriminering, Södra Promenaden 81 (Fröbelstugan)

Vid frågor kontakta oss på 011-10 71 32 eller mehek.muftee@diskriminering.se

Välkomna!

Mötet med muslimer inom vården

Att träffa eller bemöta?

Byrån mot diskriminering hälsar er välkomna till att delta i utbildningen "Mötet med muslimer inom vård och omsorg". Utbildningen kommer att bjuda på spännande föreläsningar, värderingsövningar, forumspel med möjlighet för diskussion, reflektion och utbyte av erfarenheter.

Utbildningsdag 1

21 april
13.00-17.00

13.00-13.30 Introduktion
13.30-14:30 Föreläsning med Mehek Muftee
14.30-15.00 Fikapaus
15.00-17.00 Värderingsövningar

Utbildningsdag 2

28 april
13.00-17.00

13.00-15.00 Föreläsning och diskussion med Chato Rasoul
15.00-15.30 Fikapaus
15.30-16:30 Värderingsövningar, forumspel
16:30-17:00 Utvärdering och avslutning

Plats: Sensus studieförbund, Storgatan 39

Vid frågor kontakta oss på 011-10 71 32 eller mehek.muftee@diskriminering.se

Välkomna!

Bilaga 3 - Projektbeskrivning för föreläsarna på seminariedagen

Projektet om islamofobi inom vård och äldreomsorg

Byrån mot diskriminering i Norrköping har dragit igång ett utbildningsprojekt som handlar om att främja förståelsen för personer med muslimsk bakgrund i arbetet inom vård och äldreomsorgen i Östergötland. Syftet med projektet är att utbilda personal och anställda inom vårdsektorn i frågor kring bemötandet av patienter och brukare med muslimsk bakgrund. Målet med detta projekt är att kunna åstadkomma en attitydförändring bland personal inom vård och äldreomsorg i bemötandet av personer med muslimsk bakgrund. Detta eftersom det finns svårigheter och problem som många gånger uppstår i mötet med personer med annan kulturell och religiös bakgrund. Folkhälsoinstitutets hälsoenkät från 2006 om hälso- och sjukvården har visat på att personer som inte är födda i Sverige har lägre förtroende för den svenska sjukvården. Enligt rapporten är dessa personer dessutom mindre nöjda med informationen och bemötandet från personal än svenskfödda. Ett annat viktigt syfte med projektet är att kunna främja en mångfaldig och inkluderande arbetsplats för personal som har muslimsk bakgrund, eftersom det idag finns många personer med muslimsk bakgrund som arbetar inom vården. För att god vård ska kunna ges och att personal ska kunna trivas är det därmed viktigt med tolerans, trygghet och goda relationer på arbetsplatsen. Projektet är ämnat till att öka kunskap och medvetenheten bland personal inom vården i bemötande av personer med muslimsk bakgrund i sin yrkesroll samt på arbetsplatsen.

Inom detta projekt kommer en seminariedag att genomföras där vi bjuder in ett antal föreläsare som behandlar ämnen såsom islamofobi, islam, muslimer i Sverige, kvinnan inom islam, muslimer och den svenska sjukvården mm. Vi avser att bjuda in personal både arbetsgivare och arbetstagare inom vårdsektorn i Östergötland. Men seminariedagen kommer även att vara öppen för allmänheten då detta kommer att annonseras ut på olika platser i Norrköping. Varje föreläsning kommer att vara ca 1 timme, med en frågestund efteråt. Denna seminariedag kommer att äga rum i Norrköping onsdagen den 6 maj.

Om byrån mot diskriminering

Byrån mot diskriminering är en antidiskrimineringsbyrå som varit verksam i Norrköping sedan 1999. Byrån mot diskriminering har som huvudsaklig uppgift att arbeta för de mänskliga rättigheterna och mot diskriminering. Byrån verkar på olika sätt för integration samt att skapa mötesplatser mellan människor av olika bakgrund för att på så vis kunna motverka främlingsfientlighet, diskriminering och rasism. Detta görs bland annat genom individärendehantering samt informations- och utbildningsinsatser av olika slag.

Islam & mångfaldens möten

Respekt

Bemötande

Islamofobi

Mångfald

Kommunikation

400 000
muslimer i
Sverige

Vård

Möten

Gemensamt

Religion

Kultur

6 maj

10.00 – 18.00

Arbetets museum i Norrköping

- 9.30 Fika
- 10.00 Den muslimska kvinnans utmaningar – då & nu
Vad innebär det att vara muslimsk kvinna? Vad finns det för utmaningar för muslimska kvinnor inom vården? Föreläsning av Meisoun Saleh.
- 11.20 Scener med teatergruppen Alter Ego
- 11.30 Lunchpaus
Lunch på egen bekostnad
- 12.30 Möte mellan islam och vården
Om bemötandet av muslimer inom vård och omsorg. Föreläsning av Chokri Mensi.
- 13.50 Scener med teatergruppen Alter Ego
- 14.00 Fika
- 14.20 Presentation av Ibn Rushd
Muslimskt studieförbund och dess arbete
- 14.30 Mohammad Fazlhashemi**
Professor i idéhistoria vid Umeå Universitet & författare till den kritikerrosade boken "Vems Islam?" talar om mångfalden inom islam
- 16.00 MOD- mångfald och dialog
Reflektera kring dagens tema med hjälp av MOD. Fundera över erfarenheter och förkunskaper i mötet med den andre. Workshop med Ylva Barahimi Johansson, Sensus studieförbund.

För anmälan eller mer information kontakta oss på 011 107132 eller via mejl diskriminering@norrkoping.se. Meddela vid anmälan om du vill delta i workshoppen. Seminariedagen är kostnadsfri. Sista anmälningsdag är 28 april.

Välkommen!

Bilaga 5 - Utvärderingsblanketten för utbildningarna

Utvärdering

Vad tycker du om utbildningen?

Dålig   Mindre bra   Bra   Mycket bra

Egna synpunkter:

Vad anser du om första föreläsningen?

Dålig   Mindre bra   Bra   Mycket bra

Egna synpunkter:

Vad anser du om värderingsövningarna?

Dålig   Mindre bra   Bra   Mycket bra

Egna synpunkter:

Vad anser du om föreläsning nr två?

Dålig

Mindre bra

Bra

Mycket bra

Egna synpunkter:

Vad anser du om rollspelsövningen?

Dålig

Mindre bra

Bra

Mycket bra

Egna synpunkter:

Anser du att denna utbildning varit till nytta för din yrkesverksamhet?

Ja

Nej

Tack för dina synpunkter!

Bilaga 6 - Utvärdering för seminariedagen ”Islam och mångfaldens möten”

Vad tyckte du om seminariedagen?:

Dålig   Mindre bra   Bra   Mycket bra

Egna synpunkter:

Vad tycker du om den första föreläsningen med Meisoun Saleh?:

Dålig   Mindre bra   Bra   Mycket bra

Egna synpunkter:

Vad tycker du om den andra föreläsningen med Shokri Mensi?:

Dålig   Mindre bra   Bra   Mycket bra

Egna synpunkter:

Vad tycker du om den tredje föreläsningen med Mohammed Fazlhashemi?:

Dålig   Mindre bra   Bra   Mycket bra

Egna synpunkter:

Skulle du vilja att fler sådana arrangemang anordnades i framtiden?:

Ja

Nej

Om ja, vad skulle du vilja att de handlade om:

Hur fick du information om den här seminariedagen?

Anser du att informationen som du fått har varit tydlig och bra?

Ja

Nej

Tack för dina synpunkter!